

Notitie participatie en maatschappelijk initiatief stadsdeel Zuid

Inleiding

In de nieuwe Amsterdamse verhoudingen is één van de rollen van de bestuurscommissies de “ogen en oren” zijn van het gemeentebestuur. De bestuurscommissies hebben de bevoegdheid om burgerparticipatie en actief burgerschap/bewonersparticipatie te benutten, te faciliteren en te stimuleren. Ook zijn de bestuurscommissies leidend bij inspraak en buurtparticipatie.¹ Dat was al zo, maar in het nieuwe stelsel heeft het meer nadruk gekregen. Samen met de invoering van het gebiedsgericht werken vormt dit de aanleiding voor de bestuurscommissie Zuid om de ambitie voor de komende jaren opnieuw vast te stellen.

Bij de invoering van het nieuwe bestuurlijke stelsel heeft het toenmalige college een aanzet gegeven op een visie burgerparticipatie in het nieuwe stelsel. “Van Bolwerk naar netwerk”² gaat er van uit dat de stad haar bestaansrecht ontleent aan de kracht en inzet van Amsterdammers. Burgers die met elkaar, met ondernemers, instellingen, organisaties en gemeente de stad maken tot wat zij is: economisch krachtig, sociaal-cultureel divers, groen en leefbaar. Deze burgerkracht heeft de toekomst en komt meer centraal te staan in de rol die de lokale overheid in dit samenspel inneemt. De vraag is dus niet alleen meer hoe burgers participeren bij overheidsbeleid, maar draait steeds meer om hoe de overheid participeert bij initiatieven van burgers, ondernemers en maatschappelijke organisaties. In vervolg op deze aanzet werkt Amsterdam de visie nu verder uit vanuit de ambitie om burgerparticipatie stadsbreed stevig te verankeren en daarbij nieuwe vormen, zoals het gebruik van social media verder uit te bouwen. Bij de uitwerking staan beide kanten van participatie centraal:

- *Beleidsparticipatie*: bewoners en andere betrokkenen participeren bij de tot stand koming van kaderstellende nota's en in de gebiedscyclus.
- *Overheidsparticipatie*: de gemeente participeert in maatschappelijke initiatieven, stimuleert en/of faciliteert deze initiatieven.

Wethouders Choho en Ivens zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor deze uitwerking van de visie. Daarvoor is in concept een notitie opgesteld “werkwijze bij maatschappelijk initiatief: bestuurlijke hoofdlijnen & gereedschapskist” opgesteld.³ Deze notitie is in concept voorgelegd aan de stadsdeelbestuurders en op grond van deze gesprekken worden aanpassingen gemaakt. Naar verwachting zal voor het einde van dit jaar de aangepaste stedelijke notitie voor advies aan de stadsdelen worden voorgelegd.

Voordat we in deze notitie de ambitie van Zuid voor de komende jaren formuleren, kijken we eerst terug op de uitgangspunten en werkwijzen op het gebied van participatie en maatschappelijk initiatief in de afgelopen jaren en de ontwikkelingen die daarin hebben plaatsgevonden. De notitie is daarom als volgt opgebouwd:

1. Participatie in Zuid
2. Beleidsparticipatie: themagericht én gebiedsgericht
3. Maatschappelijk initiatief en overheidsparticipatie
4. Hoe doen we het in Zuid? Beleidsparticipatie én overheidsparticipatie
5. Ambitie participatie en maatschappelijk initiatief in Zuid 2015-2018

¹ Zie bijlage 1 voor omschrijving bevoegdheden burgerparticipatie

² “Van Bolwerk naar netwerk” Amsterdam eind 2013

³ Onderdeel van de bestuursopdracht wijkvernieuwing en –ontwikkeling, spoor 2, tevens uitwerking van de visie burgerparticipatie deel overheidsparticipatie bij maatschappelijk initiatief en mede naar aanleiding van de Motie buurtwet & sociaal contract

1. Participatie in Zuid

Ook in Zuid is participatie van bewoners, ondernemers en organisaties geen nieuw onderwerp. In 2011 zijn in een notitie de uitgangspunten hiervoor vastgesteld.⁴ In de notitie worden de uitgangspunten van het stadsdeel beschreven, o.a. dat het stadsdeel bij voorkeur gebruik maakt van de onderste drie treden van de zgn. "participatieladder": informeren, raadplegen en adviseren. De bovenste twee treden op de ladder -co-produceren en (mee)beslissen- worden zeer beperkt ingezet. Het gaat dan vooral om "samenwerking met partners/instellingen, waarbij het stadsdeel de regie voert en een significante bijdrage aan (financiële) middelen vraagt aan de deelnemers in het project."

De bestuurscommissie Zuid heeft in 2014 haar bevoegdheden op het gebied van burgerparticipatie en de werkwijze van gebiedsgericht werken vertaald in uitgangspunten, die beschreven zijn in de brief van het dagelijks bestuur aan de leden van het algemeen bestuur van stadsdeel Zuid.⁵

Uitgangspunten:

- We gaan in gesprek met bewoners en ondernemers over kansen en opgaven in de wijk en samen met hen kijken naar slimme oplossingen.
- We gaan uit van betrokken bewoners en ondernemers, geven hen zoveel mogelijk ruimte en zijn helder over onze kaders, rol en taak, en willen daarin een betrouwbare overheid zijn.
- We weten en dragen uit dat het bestuur de keuzes maakt en de belangen afweegt.
- We zijn flexibel, daadkrachtig en benaderbaar; we weten wat er speelt en werken integraal samen met collega's.
- Nieuwe groepen benaderen we op nieuwe bij hen passende manieren.

Hoe werken we gebiedsgericht? Dit is:

- Werken vanuit de vraag/opgave van een gebied: het resultaat buiten telt.
- Werken vanuit een brede blik en meerdere disciplines.
- Samenwerken met bewoners en partners in de wijk.
- Organiseren van korte lijnen en flexibel inspelen op vragen, kansen en problemen.
- Aansluiten bij wat er al is en netwerken in de wijk actief onderhouden.

De brief stelt vast dat het contact dat de afgelopen jaren is gezocht en de gesprekken die zijn gevoerd met bewoners en ondernemers in Zuid veelal themagericht waren en niet gebiedsgericht. Het dagelijks bestuur beschrijft ook de voornemens voor 2015 op het gebied van participatie. In de eerste plaats betreft dit het participatieproces bij de gebiedsagenda 2016. Daarbij zullen de huidige contacten benut worden en zal op zoek worden gegaan naar nieuwe methoden om een zo divers mogelijk publiek in de wijk te bereiken.⁶

Qua nieuwe methoden is in 2014 gestart met nieuwe vormen van communicatie, zoals de facebookpagina de Pijp en wordt het initiatief van bewoners ondersteund om een burgertop de Pijp (G250) te organiseren. Begin 2015 is via een digipanel de mening van stadsgezinnen gevraagd.⁷

⁴ Notitie burgerparticipatie Stadsdeel Zuid" 2011

⁵ "Uitwerking moties burgerparticipatie", 29 oktober 2014

⁶ Presentatie participatie bij gebiedsagenda, cie. Algemene Zaken en Ruimtelijke Ordening december 2014

⁷ Wonen met kinderen in Zuid, stadsdeel Zuid, bijlage bij evaluatie participatietraject

2. Beleidsparticipatie: themagericht én gebiedsgericht

Zuid kent dus een traditie van beleidsparticipatie en dan vooral themagericht. Daarbij kan het gaan om informatieve bijeenkomsten, bijvoorbeeld over veiligheid en inbraakpreventie (informatie vanuit de overheid) of over jeugdoverlast in een bepaalde buurt (ophalen van informatie uit de buurt). Het kan ook gaan om bijeenkomsten waarin bewoners kunnen meedenken, bijvoorbeeld over inrichting van de openbare ruimte zoals het Ontmoetingseiland in het Gijsbrecht van Aemstelpark. Ook zijn er de participatieactiviteiten rond specifieke projecten zoals informatie- en inspraakavonden, bewonersbrieven en websites. Een ander voorbeeld is de cliëntenparticipatie (WMO), waar veranderingen in komen; de uitgangspunten van participatie die in deze notitie zijn beschreven worden daarbij betrokken.

Om naast themagerichte ook meer gebiedsgerichte vormen van participatie te ontwikkelen zijn in 2014 een aantal pilots gestart. Op het Marie Heinekenplein is bijvoorbeeld op initiatief van de ondernemers eind vorig jaar een proces gestart samen met bewoners en het stadsdeel om tot een verbetering van de inrichting van het plein te komen. Het resultaat nu is dat er een schetsontwerp ligt binnen de gestelde kaders en cofinanciering van een private partij. De integrale pilot Vechtplein is opgezet naar aanleiding van een motie van de bestuurscommissie en als pilot buurtgericht werken. De resultaten en werkwijze worden geborgd in het werk van het gebiedsteam Pijp/Rivierenbuurt.

Zoals in de brief van eind 2014 al was aangekondigd, is in januari 2015 de gebiedsgerichte beleidsparticipatie verder doorgezet. Het stadsdeel heeft een traject georganiseerd om de opgaven van de gebieden voor de komende jaren samen met bewoners en partners in de wijk op te stellen. Daarbij was de opgave geformuleerd om nieuwe groepen te betrekken. Zowel stadsdeelbreed als per gebied waren vooraf specifieke groepen benoemd.⁸

De mate waarin en de manier waarop de groepen betrokken konden worden verschilt, maar voor bijna alle groepen zijn minimaal eerste contacten gelegd vanuit de gebiedsteams waarop het team verder kan bouwen. Een voorbeeld van een nieuwe groep die betrokken is zijn de stadsgezinnen. Panelgesprekken in twee wijken in combinatie met een stadsdeelbreed digipanel van stadsgezinnen vormen een goed startpunt om samenwerking met deze groep op te bouwen.⁹

3. Maatschappelijk initiatief en overheidsparticipatie

Ook zonder dat het beleid van de overheid er expliciet op is gericht, nemen bewoners en ondernemers initiatief om hun leefomgeving te verbeteren en/of prettiger samen te leveren. Ook in stadsdeel Zuid. Bekende voorbeelden zijn de Stadsdorpen, Wij krijgen kippen, moestuinen Zuiderkruid, Kunstroute Buitenveldert, Voedselbank of de Zuidermrkt. Het stadsdeel participeert op verschillende manieren in deze initiatieven, bijvoorbeeld door te helpen bij het vinden van een ruimte/plek, kennis over netwerken en mee te denken over aanpak, vergunningen te verstrekken, het vinden van financiering, etc.

Ook participeert het stadsdeel indirect -via het welzijnswerk dat het stadsdeel subsidieert- in initiatieven van bewoners die met ondersteuning van professionals tot stand komen en draaien. Voorbeelden daarvan zijn Welkom of de Brahmshof.

⁸ Participatietraject gebiedsagenda 2016-2019 stadsdeel Zuid, Evaluatie april 2015.

⁹ Zie noot 6

Een specifieke vorm van participatie is het medebeheren door bewoners van groen en parken. Zuid kent meerdere Natuur- en Milieuteams waarin vrijwilligers werken aan medebeheer van groen en initiatieven nemen voor groenprojecten.

Bewonersinitiatief beperkt zich dus niet tot één onderwerp (bijvoorbeeld openbare ruimte) maar kan in alle beleidsvelden plaatsvinden. Of in meerdere tegelijk, zoals een kunstroute.

Naast deze vormen van ondersteuning subsidieert stadsdeel Zuid bewonersinitiatieven. Vergeleken met andere stadsdelen in beperkte mate. Dit verschil wordt o.a. verklaard door het ontbreken in het verleden van extra gelden uit de Wijkaanpak. Maar ook nu het programma Wijkaanpak is afgelopen zijn er nog aanmerkelijke verschillen tussen stadsdelen onderling. De subsidieregelingen voor bewonersinitiatief in Zuid zijn thematisch ingericht en gekoppeld aan specifieke beleidsvelden.

- Subsidieregeling voor initiatieven van bewoners die bijdragen aan een betere leefomgeving, waarbij zij zelf mede uitvoeren en beheren. Hiervoor is in 2015 € 100.000 beschikbaar vanuit budget beheer openbare ruimte. Initiatieven kunnen maximaal € 5000 per initiatief aanvragen.
- Subsidieregeling Vrijwilligersinitiatieven voor activiteiten die bijdragen aan het stimuleren en/of werven van vrijwilligers in Zuid, het ondersteunen van mantelzorgers of het ondersteunen van mensen die onvoldoende zelfredzaam zijn. Hiervoor is in 2015 € 110.000 beschikbaar. Initiatieven kunnen maximaal € 2000 per initiatief aanvragen.
- In 2014 was er een leefbaarheidsbudget voor eenmalige activiteiten die bijdragen aan de sociale samenhang zoals buurtfeesten, vieringen, etc. Hiervoor was een convenant afgesloten tussen stadsdeel en corporaties. Het stadsdeel droeg € 10.000 bij. De corporaties € 14.449. In 2015 is geen nieuw convenant afgesloten en wordt nog gewerkt met het resterende budget van 2014.

In totaal is in 2015 met deze regelingen € 210.000 beschikbaar waarvoor bewonersinitiatieven een aanvraag kunnen indienen.¹⁰

Naast deze budgetten waarvoor een aanvraag ingediend kan worden zijn er nog twee budgetten die flexibel ingezet kunnen worden (in natura) op verzoek van bewoners. Daarbij kan het gaan om maatregelen op het gebied van veiligheid in de openbare ruimte. Hiervoor is in 2015 € 100.000 beschikbaar. Ook kan het gaan om kleine aanpassingen in de openbare ruimte. Hiervoor kan in 2015 door de wijkmanagers € 32.000 in de gebieden worden besteed.

Bij de bespreking van de begroting 2015 is een amendement aangenomen waarin van de extra middelen dragende samenleving € 25.000 bestemd wordt voor democratische initiatieven uit de samenleving, zoals een burgertop of G250. Met dit amendement is voor het eerst budget beschikbaar gesteld voor bewonersinitiatief/overheidsparticipatie, niet gekoppeld aan één specifiek beleidsterrein.

4. Hoe doen we het in Zuid: beleidsparticipatie én overheidsparticipatie

Beleidsparticipatie én overheidsparticipatie moeten samen het fundament gaan vormen onder het nieuwe Amsterdamse stelsel en de rol van de bestuurscommissies als “ogen en oren” in de wijken. Niet alleen het organiseren van beleidsparticipatie is een taak van de bestuurscommissie, maar ook het participeren in en faciliteren van initiatieven van bewoners, ondernemers en partners in de wijken. Beide vormen moeten niet alleen thematisch, maar ook gebiedsgericht worden ingevuld. Bovendien is in de visie behorend bij het nieuwe bestuurlijke stelsel bij beide vormen van participatie de opdracht om naast de traditionele ook nieuwe vormen te ontwikkelen. Zuid heeft daar ook “het betrekken van nieuwe mensen” aan toegevoegd.

¹⁰ Ter vergelijking: In stadsdeel West is in totaal € 1.530.000 beschikbaar voor bewonersinitiatieven (300.000), buurtbudget (700.000), wijkondernemingen (400.000), buurtmediafonds (100.000) en duurzame initiatieven (30.000)

Dit levert een breed palet aan participatie mogelijkheden op dat kan worden weergegeven in een matrix, waarin beleidsparticipatie vs. overheidsparticipatie worden afgezet tegen traditionele en innovatieve vormen.¹¹

	beleidsparticipatie		
	buurtgesprekken informatieavond inspreken bij bestuurscommissie beeldvormende vergaderingen	nieuwe vormen nieuwe mensen bijvoorbeeld: digipanel stadsgezinnen facebook de Pijp buurtbegroting	
traditionele vormen	Subsidieregelingen bewonersinitiatieven (vrijwilligers, leefbaarheid)	zuidermrkt buurtlab Vechtplein stadsdorpen burgertop G250 alternatief vervoer bus 62	innovaties
	overheidsparticipatie		

Amsterdam en dus ook stadsdeel Zuid staat voor de uitdaging om deze matrix in een nieuwe balans te brengen. De gebiedsteams vormen daarbij een belangrijke aanjager. Zij zijn de schakel naar de buurten, bewoners en andere betrokkenen. Zij hebben de opdracht om overheidsparticipatie bij maatschappelijk initiatief en co-creatie bij beleid en initiatieven mogelijk maken, stimuleren en uitdragen. Maar de gebiedsteams zijn niet de enigen die aan zet zijn. De hele gemeentelijke organisatie zal moeten samenwerken om de nieuwe balans mogelijk te maken. De medewerkers van de teams in de wijken werken vanuit de vraag/opgave van een gebied. Dat betekent vraagstukken samen oppakken en over en weer als overheid, bewoners en maatschappelijke partners participeren bij elkaars initiatieven. Met als gezamenlijke doel om in co-creatie de woon-, werk- en leefomgeving beter te maken. Om daarbij flexibel en daadkrachtig in te kunnen spelen op vragen, kansen en problemen hebben de teams middelen, kennis en inzet van collega's (lijnafdelingen en RVE's) en speelruimte nodig. De komende tijd zal dit gezamenlijk verder moeten worden ingevuld en opgebouwd.

5. Ambitie participatie en maatschappelijk initiatief in Zuid 2015-2018

Een combinatie van verschillende vormen van participatie zal de mix moeten gaan vormen die past bij Zuid. Bij het formuleren van de ambitie van Zuid voor de komende jaren zijn een aantal uitgangspunten leidend:

- We continueren de traditionele themagerichte vormen van beleidsparticipatie daar waar ze goed werken, waar het wettelijk verplicht is en waar het doel is om te (laten) informeren, te raadplegen of te adviseren
- We bouwen gebiedsgerichte beleidsparticipatie verder uit, aansluitend bij de gebiedscyclus. We sluiten daarbij aan bij de dynamiek en het eigen karakter van het gebied en bepalen per onderwerp de manieren om te weten wat er speelt die het best passen bij het schaalniveau

¹¹ Deze matrix is een variant op de matrix uit "Van Bolwerk naar netwerk"

(gebied-wijk-buurt-plein/straat) en de relevante groep (ouderen-stadsgezinnen-jongeren-etc.)

- We zoeken naar nieuwe manieren van beleidsparticipatie, zowel bij themagerichte als bij gebiedsgerichte beleidsparticipatie. We maken waar dat kan gericht gebruik van sociale media en on line onderzoeks- en discussiemogelijkheden.
- We nodigen gericht nieuwe mensen uit om mee te doen en te participeren in het (gebiedsgerichte en thematische) beleid
- We maken op initiatief van bewoners ook buurtgerichte initiatieven in andere wijken mogelijk, zoals het stimuleren en faciliteren het verder ontwikkelen van burgertop de Pijp (G250).
- Naast de aandacht voor beleidsparticipatie zetten we vooral in op het stimuleren en faciliteren van vormen van maatschappelijk initiatief en co-creatie, niet gekoppeld aan één beleidsveld.

Op basis van deze uitgangspunten is de ambitie van Zuid dat bewoners, ondernemers en organisaties zich uitgenodigd voelen om met initiatieven te komen. Deze initiatieven beperken zich niet tot specifieke beleidsvelden. We gaan met alle initiatiefnemers in gesprek en bekijken samen of en zo ja welke samenwerking en/of ondersteuning gewenst is. We ontwikkelen een aanpak om initiatieven te faciliteren passend bij Zuid en de gebieden, waarbij we o.a. gebruik maken van ervaringen van anderen en de stedelijke uitwerking van de Amsterdamse visie burgerparticipatie.

We ondersteunen onze aanpak met subsidies voor kleinschalige bewonersinitiatieven. Daarbij richten we de bestaande (thematische) subsidies zo in dat ze flexibeler kunnen worden ingezet als ze bijdragen aan de doelstellingen in de gebiedsagenda's. Communicatie en vindbaarheid van de informatie voor bewoners zal hierbij een van de aandachtspunten zijn.

We werken samen als één stad bij het faciliteren van initiatieven, bijvoorbeeld waar het gaat om het gebruik van maatschappelijk vastgoed, het maatschappelijk aanbesteden van zorgactiviteiten, het inkopen van diensten bij maatschappelijke initiatieven, het stimuleren van energiecoöperaties.

We creëren een leeromgeving waarin aan de hand van casussen uit de gebieden gezamenlijk (bewoners, ambtenaren, bestuurders) geleerd wordt van het samenspel tussen de verschillende partijen en het zo gericht mogelijk inzetten van de beschikbare middelen en methodes passend bij de context van de gebieden in Zuid

Bijlage 1

Participatie in het nieuwe bestuurlijk stelsel

De bevoegdheden met betrekking tot burgerparticipatie van de bestuurscommissies (“oren en ogen”) zijn als volgt beschreven (bevoegdhedenregister bestuurscommissies van 10 juni 2014). In de Verordening op de bestuurscommissies, onder bevoegdheid 21:

1. het benutten, faciliteren en stimuleren van burgerparticipatie met gebruik van innovatieve (digitale) mogelijkheden en het delen van best practices (de ondersteunende en stimulerende functie van de bestuurscommissie),
2. het onderhouden van contacten met bewoners, bewonersorganisaties, buurtgroepen, ondernemersorganisaties, maatschappelijke instellingen en dergelijke,
3. het stimuleren en faciliteren van actief burgerschap/bewonersinitiatieven om bij te dragen aan de opgave in de buurt en verantwoordelijkheid te nemen voor de kwaliteit van de leefomgeving en de buurtveiligheid, onder andere door zelfbeheer en schoonhouden van de openbare ruimte, groen, parken en wegen, en door het organiseren van activiteiten ter versterking van de civil society,
4. het organiseren en uitvoeren van communicatie, inspraak en participatie bij:
 - a. gebiedsontwikkeling, voor zover dit de bevoegdheid van de bestuurscommissies betreft;
 - b. de voorbereiding van bestemmingsplannen, uitwerkingsbesluiten, wijzigingsbesluiten en projectafwijkingsbesluiten;
 - c. de inrichting en het (groot) onderhoud van de openbare ruimte, groen, parken en wegen;
 - d. de inbreng bij de voorbereiding van gebiedsgericht beleid voor zover dit laatste tot de bevoegdheid van de bestuurscommissie behoort.